

ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกายใน กลกิโมโน ของ พงศกร

Representation of Japanese Culture through Costumes in Konkimono Written by Pongsakorn

Received 4 September, 2023

Revised 13 May, 2024

Accepted 18 May, 2024

หู ชิวโป^{1*} Hu Qiubo,

ธนพร หมูคำ² Tanaporn Mookam,

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกายในวรรณกรรม เรื่อง กลกิโมโน ของ พงศกร เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่นำเสนอเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายและวัฒนธรรมญี่ปุ่น โดยใช้แนวคิดภาพแทน (Representation) ของ สจ๊วต ฮอลล์ และแนวคิดสัญลักษณ์ (Sign) ของ โรลลิงด์ บาร์ตส์ เพื่อวิเคราะห์ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

ผลการวิจัยพบว่า พงศกรประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านชุดกิโมโน โดยอธิบายภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกาย ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของระบบชนชั้นที่มีการแบ่งอำนาจผ่านลวดลายชุดกิโมโน และยังประกอบสร้างความหมายวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านสีของผ้ากิโมโนโดยแบ่งนัยตามสี เพศ และสถานะบุคคล พบสัญลักษณ์ 3 สัญลักษณ์ คือ ลวดลายนกกระเรียน สื่อสัญลักษณ์ความเป็นมนุษย์ที่มีสุขภาพดี อายุยืนยาว มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง มีบารมีอำนาจ ลวดลายดอกเบญจมาศ สื่อสัญลักษณ์การมีอายุยืนยาว และลวดลายผีเสื้อ สื่อสัญลักษณ์ความสวยงาม มั่นคงในรักแท้ นอกจากนี้ ยังถ่ายทอดวัฒนธรรมญี่ปุ่นโดยใช้ประวัติศาสตร์การทอผ้า

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

e-mail: haliqiubo0165@gmail.com

Ph.D. student in Thai language, faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, e-mail: haliqiubo0165@gmail.com

² อาจารย์สังกัดหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

e-mail: thanapornnai@gmail.com

Lecturer in Philosophy of Thai language program, faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, e-mail: thanapornnai@gmail.com

กิโมโนเป็นกลไกการประกอบสร้างกิโมโนให้มีอิทธิพลต่อสังคมญี่ปุ่นที่สืบตระกูลมียาคาวะ รวมทั้งการคิดสรรเส้นไหม เทคนิคการทอผ้า ลวดลาย และสีสันทันทีมีเอกลักษณ์เฉพาะของตน เป็นการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวญี่ปุ่นที่มีความละเอียดแตกต่างจากชาติอื่น นอกจากนี้ ยังนำเสนอประเพณีการแต่งงานของญี่ปุ่นที่เน้นการสืบทอดวัฒนธรรมของญี่ปุ่นโดยสวมชุดกิโมโน และเป็นการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน ชุดกิโมโนจึงเป็นเครื่องแต่งกายที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อวัฒนธรรมญี่ปุ่นเป็นอย่างมากและเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติของญี่ปุ่น

คำสำคัญ: ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่น กลกิโมโน พงศกร

Abstract

This was a research article aimed at analyzing the representation of Japanese culture through the costume appeared in novel named Konkimono written by Pongsakorn. The purposive sampling was used to find the novel presented Japanese costume and culture then analyzed by Representation of Stuart Hall and Sign of Roland Barthes concepts.

The result found that Pongsakorn construed the meaning of Japanese culture through kimono which was a representation by using narrative techniques to connect the relation of class system that was decentralized by kimono design. Furthermore, the meaning of Japanese culture was construct by color of kimono classified by color, gender, and personal identity. The signs found for 3 were Cranes, Chrysanthemums, and Butterfly. The cranes meant healthy, long life, protected by holy things, and being powerful. The Chrysanthemums meant long life, and the butterfly meant beauty and the stable true love. Pongsakorn passed on Japanese culture by using the history of weaving as a construction of kimono to have an influence on Japanese society especially Miyakawa family as shown in a sorting of silk, weaving techniques, designs, and colors as an identity. This was an inheritance of Japanese identity that was different from other countries. In addition, there was a traditional marriage focusing the inheritance of Japanese culture with kimono until now. Kimono was a valuable costume, and it was a sign of Japan.

Keywords: Japan representation, Konkimono, Pongsakorn

1. บทนำ

ประเทศญี่ปุ่นมีประวัติศาสตร์ยาวนาน ญี่ปุ่นได้ผลิตวัฒนธรรมของชาติอย่างดี ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านั้นมีลักษณะพิเศษเฉพาะของญี่ปุ่น ขณะเดียวกันวัฒนธรรมการแต่งกายญี่ปุ่น ได้รับความอิทธิพลจากทวีปเอเชียและทวีปยุโรป ประเทศญี่ปุ่นจึงได้ผสมผสานวัฒนธรรมการแต่งกาย ให้เข้ากับรสนิยมของชาวญี่ปุ่น การแต่งกายตามวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่พัฒนาขึ้นใหม่ (ยุพา คลังสุวรรณ, 2547, หน้า 258-260) ในทำนองเดียวกัน กีโมโนแต่เดิมเป็นเครื่องแต่งกายของชาวญี่ปุ่นโบราณ ที่นิยมสวมใส่กันมาอย่างยาวนาน และมีวิวัฒนาการจนถึงปัจจุบัน คำว่า “กีโมโน” แปลว่า เครื่องแต่งกายอันหมายถึงเครื่องแต่งกายที่ใช้ผ้าห่มคลุมร่างกายชุดกีโมโน จึงเป็นเครื่องแต่งกายมาตรฐาน ของชาวญี่ปุ่นที่ใช้สวมใส่กันมาตั้งแต่สมัยโบราณ (เอกรา นริ พรปริดา, 2558, หน้า 147)

ภาพแทน (Representation) เป็นแนวคิดของ สจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall) “ภาพแทน” หมายถึง การสร้างความหมายที่อยู่บนความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การนำเสนอภาพแทนนั้นไม่ได้เป็น กระบวนการที่โปร่งใสหรือเป็นเพียงการถ่ายทอดสิ่งรอบข้างโดยตรง แต่เป็นกระบวนการที่ผลิต ความหมายแอบแฝงอยู่ คือ นักเขียนหรือผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาพแทนนั้นโดยใส่ความหมายลงไป ในกระบวนการนำเสนอ นั้น ๆ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559, หน้า 112) ประเด็นเดียวกัน “ภาพแทน” คือ การนำเสนอภาพแทน “ความจริง” หรือภาพต้นแบบโดยนำเสนอซ้ำอีกครั้ง การนำเสนอภาพแทน นั้นไม่สามารถนำเสนอได้ตรงกับภาพต้นแบบ เพราะการเสนอภาพแทนเป็นการนำภาพต้นแบบมา นำเสนอครั้งใหม่ ภาพที่ถูกนำเสนอจึงไม่ได้มีคุณสมบัติเท่าเทียมกับความจริงดั้งเดิมแต่เป็นเพียง “ตัวแทน” ที่ “คล้ายคลึง” กับความจริงของภาพต้นแบบเท่านั้น (วันชนะ ทองคำภา, 2554, หน้า 14)

พงศกร จินดาวัฒน์ เป็นนักเขียนนวนิยายของไทย ใช้นามปากกาว่า “พงศกร” สำเร็จการศึกษาจากคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และอบรมเป็นผู้เชี่ยวชาญ สาขาเวชศาสตร์ครอบครัวจาก มหาวิทยาลัยแห่งรัฐเพนซิลเวเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันมีผลงานนวนิยายตีพิมพ์ต่อเนื่อง ผลงานของเขาได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก และยังได้รับ รางวัลหลายประเภทในงานเขียนได้แก่ 1) ปี พ.ศ. 2544 นวนิยายเรื่อง “เบื้องบรรพ์” รางวัลชมเชย ประเภทนวนิยายจากมูลนิธิสุภาวดี เทวกุล ฯ ครั้งที่ 7 2) ปี พ.ศ. 2549 นวนิยายเรื่อง “ฤดูดาว” ได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดหนังสือดีเด่น ประเภทนวนิยาย 3) ในปี พ.ศ. 2551 นวนิยายเรื่อง “รอยไหม” ได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดหนังสือดีเด่น ประเภทนวนิยาย (พงศกร จินดาวัฒน์, 2557, หน้า 497)

ในทำนองเดียวกัน พงศกรยังสร้างสรรค์นวนิยายเกี่ยวกับผ้าที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมญี่ปุ่นและไทย ในเรื่อง “กลกิโมโน” โดยนำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านตัวละครเอกหญิงที่มีเชื้อชาติไทยที่เป็นตัวละครเดินเรื่อง ประกอบสร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมญี่ปุ่นไว้อย่างน่าสนใจ

นวนิยายเรื่อง กลกิโมโน เป็นนวนิยายลำดับ 5 ในซีรีส์ผ้า ของ “พงศกร” เมื่อพูดถึงญี่ปุ่น สิ่งหนึ่งที่โดดเด่นเป็นสัญลักษณ์ คือ “กิโมโน” ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติ กิโมโนไม่ใช่เครื่องแต่งกายของผู้หญิงเพศเดียว หากผู้ชายญี่ปุ่นก็สวมกิโมโนในงานเลี้ยงจบการศึกษา งานแต่งงาน เป็นต้น (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2557, หน้า 5) ในขณะเดียวกัน นวนิยายของพงศกรได้นำเสนอประวัติศาสตร์การทอผ้ากิโมโนความงดงามของผ้าผืนโบราณ ลวดลายที่งดงาม และผ้าสีที่สดใสของกิโมโน ชาวญี่ปุ่นนิยมสวมใส่ชุดกิโมโนประจำวันและงานสำคัญ เช่น งานแต่งงาน โดยพงศกรได้นำเสนอให้เห็นถึงผู้หญิงชาวไทยที่มาใช้ชีวิตอยู่ในประเทศญี่ปุ่นผ่านตัวละครผู้หญิงรินดารา พงศกรสร้างตัวละครหญิงรินดาราเป็นตัวละครเอกเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวกิโมโนได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งรินดาราตัวละครเอกหญิงที่มีเชื้อชาติไทยไปศึกษาต่อในประเทศญี่ปุ่นที่หลงใหลชุดกิโมโนของญี่ปุ่นเป็นพิเศษ

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าพงศกรได้นำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกายในเรื่อง กลกิโมโน โดยเน้นวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมโนทัศน์ของชาวไทยที่มาใช้ชีวิตอยู่ในประเทศญี่ปุ่น เป็นการประกอบสร้างวัฒนธรรมญี่ปุ่นตามแนวคิดภาพแทนผ่านมุมมองเครื่องแต่งกาย นวนิยายของพงศกรนำเสนอภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านตัวละคร การเล่าเรื่อง เหตุการณ์ ฉาก และบทสนทนา ทำให้นวนิยายมีกระบวนการนำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นไว้อย่างน่าสนใจ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง “กลกิโมโน” ของพงศกรตามแนวคิดภาพแทน เพื่อให้ทราบถึงการนำเสนอภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกายที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “กลกิโมโน” ของพงศกร รวมทั้งวิเคราะห์ว่าพงศกรใช้สัญลักษณ์ในการอธิบายภาพแทนเหล่านั้น อันจะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางต่อการศึกษาวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมต่าง ๆ

2. การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมที่มีผู้ศึกษาผลงานของพงศกรและงานที่มีผู้ศึกษาเครื่องแต่งกายของปักษิณ นพวงศ์ ณ อยุธยา และ สุภาลักษณ์ อินทร์ตา (2565, หน้า 176-184) ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับผ้าในนวนิยายของพงศกร เรื่อง “เล่ห์ลุนตยา: กลวิธีการประพันธ์และบทบาทการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวัฒนธรรมพม่า” งานของหวง หยวนหยวน และ ธนพร หมูคำ (2564, หน้า 1-20) ที่ศึกษาเรื่อง “ภาพแทนวัฒนธรรมจีนผ่านเครื่องแต่งกายที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง “กิ๊เพ้า” ของ พงศกร” งานของกิ่งผกา อังกาบ (2562, หน้า 81-116) ที่ศึกษาเรื่อง “มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด “ผ้า” ของพงศกร” งานของณัฐรา ศรีแสง (2563) ที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเครื่องแต่งกายของสตรีชาวญี่ปุ่นผ่านอุคิโยเอะในสมัยเอโดะจนถึงสมัยเมจิ (ตั้งแต่ ค.ศ.1603-ค.ศ.1912)” และงานของยุพา คลังสุวรรณ (2545) ที่ศึกษาเรื่อง “การแต่งกายของคนญี่ปุ่น จากยุคหินใหม่จนถึงสมัยเมจิ” โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านการศึกษากลวิธีการประพันธ์และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ พบในงานของปักษิณ นพวงศ์ ณ อยุธยา และสุภาลักษณ์ อินทร์ตา (2565, หน้า 176-184) ที่ได้เขียนบทความเรื่องเล่ห์ลุนตยา: กลวิธีการประพันธ์และบทบาทการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวัฒนธรรมพม่า ผลการวิจัยพบว่า มีลักษณะเด่นของเรื่องมีการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ เบื้องหลังสภาพวิถีชีวิตของชาวพม่า โดยใช้สัญลักษณ์ในการแบ่งชนชั้น อันมาจากการสวมใส่ผ้าเล่ห์ลุนตยาที่มีลวดลายเฉพาะตลอดจนนำเสนอการอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าอันเป็นมรดกด้านศิลปะชั้นสูงที่สวยงามและละเอียดอ่อนไม่ให้อายุหายไปตามกาลเวลา ตลอดจนการหลอมรวมของวัฒนธรรมอัตลักษณ์และการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ของพม่า หลังจากสงครามระหว่างไทยกับพม่าสมัยอยุธยาที่พม่าได้รับชัยชนะจนเกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวโยเดีย (เป็นการเรียกชาวอยุธยาของคนพม่า) เนื้อเรื่องยังสอดแทรกเรื่องราวความรัก ความแค้น และปมปัญหาของตัวละคร โดยวางโครงเรื่องอย่างน่าสนใจและชวนติดตาม แสดงลักษณะเด่นของบทประพันธ์และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจน

ด้านการศึกษาวัฒนธรรมจีนผ่านเครื่องแต่งกายก็เพ้าพบในงานของ หวง หยวนหยวน และ ธนพร หมูคำ (2564, หน้า 1-20) ได้เขียนบทความเรื่อง ภาพแทนวัฒนธรรมจีนผ่านเครื่องแต่งกายที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง “กิ๊เพ้า” ของ พงศกร ผลการวิจัยพบว่า พงศกรประกอบสร้างวัฒนธรรมจีนด้วยการเล่าเรื่องเครื่องแต่งกายก็เพ้า เพื่อแสดงความสำคัญของลวดลาย สี สันของชุดกิ๊เพ้า

ทั้งนี้พงศกรยังใช้ชุดกี่เพ้าแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสร้างจิตสำนึกของประชาชนในสังคมจีนแต่ละสมัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุดกี่เพ้า รวมทั้งสร้างกี่เพ้าให้มีมูลค่าทางวัฒนธรรม มีความหมายต่อการสืบรากเหง้าของวัฒนธรรมจีน ชุดกี่เพ้าจึงเป็นการประกอบสร้างความหมายของวัฒนธรรมจีนผ่านเครื่องแต่งกายที่ปรากฏ ในนวนิยายของพงศกร สัญญาที่พบมี 3 สัญญา ได้แก่ มังกร สื่อถึงสัญญาอำนาจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และจักรพรรดิ ดอกเหมย สื่อถึงสัญญาสตรีที่มีความฉลาดและเด็ดเดี่ยว และดอกโบตั๋น สื่อถึงสัญญาสตรีที่มีเกียรติมีคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ ในประเด็นเดียวกันยังมีงานของกิงผกา อังกาบ (2562, หน้า 81-116) ที่ได้เขียนบทความเรื่องมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด “ผ้า” ของพงศกร โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 5 เรื่อง คือ *สาปภูษา รอยไหม กี่เพ้า สีน้หาสำหรับ และเล่ห์ลุนตยา* ผลการวิจัย พบว่า พงศกรนำเสนอมิติทางวัฒนธรรม 6 ด้าน ได้แก่ 1) มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้า ด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ 2) มิติชนชั้นของผืนผ้าบ่งบอกสถานะผู้สวมใส่ 3) มิติความเชื่อ ในผืนผ้าคือ สื่อวัตถุเชิงวัฒนธรรม 4) มิติเวลาของผืนผ้าคือ พื้นที่แห่งความทรงจำทางวัฒนธรรม 5) มิติผืนผ้าในวัฒนธรรมการแต่งงานและสถานะของบ่าว-สาว 6) มิติคุณค่าของผ้าจากวัฒนธรรม ดั้งเดิมสู่วัฒนธรรมแบบตะวันตก ทั้งนี้มิติทางวัฒนธรรมดังกล่าว มีลักษณะทั้งเป็นรูปธรรม และนามธรรม เนื่องจากลวดลายผ้าเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและเป็นสื่อวัตถุเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้หญิงใช้ แสดงออกในการถ่ายทอดเรื่องราวหรือความหมายออกไปยังสังคม ซึ่งความสำคัญของลวดลายผ้านอกจาก เรื่องความสวยงามแล้ว ในแง่ของความเชื่อยังเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อกับจิตวิญญาณของผู้สวมใส่ หรือเจ้าของเสื้อผ้า ผ้าจึงเป็นสื่อทางวัฒนธรรมเชิงวัตถุในโลกสมัยใหม่ที่มีมิติของมูลค่าเชิงสัญญา หรือความหมายมากกว่ามูลค่าอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้า อาจแปรเปลี่ยนไปตาม ค่านิยมและกระแสแห่งผลกระทบจากสังคมโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ผ้าถูกเปลี่ยนสถานะจากเครื่องนุ่งห่ม กลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่านำมาสู่การสร้างรายได้เพื่อการเลี้ยงชีพ

ด้านการศึกษาเครื่องแต่งกายของสตรีชาวญี่ปุ่นพบงานของณัฐฐา ศรีแสง (2563) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบเครื่องแต่งกายของสตรีชาวญี่ปุ่นผ่านอุคิโยเอะในสมัยเอโดะ จนถึงสมัยเมจิ (ตั้งแต่ ค.ศ.1603-ค.ศ.1912)” ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของการแต่งกาย ทั้งในเอโดะและเมจิล้วนมีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับบริบทการเมืองที่เปลี่ยนไป โดยในยุคเอโดะ เกิดวัฒนธรรมชาวเมืองทำให้แฟชั่นแพร่กระจายไปสู่ชนชั้นสามัญชนจนมีพัฒนาการแฟชั่นที่หรูหรา ขึ้นจนเมื่อเข้าสู่ปลายยุคเอโดะถูกจำกัดสิทธิความหรูหราเนื่องจากกฎหมายฉะชินชิเร

เมื่อเข้าสู่ช่วงยุคเมจิการแต่งกายของญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากตะวันตกค่อนข้างมาก รวมถึงได้เริ่มมีการสวมใส่เครื่องแต่งกายแบบตะวันตกอย่างกว้างขวางและกิโมโนได้มีบทบาทน้อยลงจากช่วงเอโดะ ในประเด็นเดียวกันยังพบผลงานของยูพา คลังสุวรรณ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การแต่งกายของคนญี่ปุ่น จากยุคหินใหม่จนถึงสมัยเมจิ ผลการวิจัยพบว่า ในสมัยเมจิ (ค.ศ.1868-ค.ศ.1912) คนญี่ปุ่นหันไปสวมใส่เสื้อผ้าแบบตะวันตก โดยเฉพาะเสื้อและกางเกงขายาว แต่ญี่ปุ่นในช่วงเมจิและช่วงต้นสมัยไทโชยังใส่เสื้อและกางเกงแบบญี่ปุ่น โดยมีเสื้อฮาโอริคลุม ชุดกิโมโนในยุคนี้นี้จึงไม่เหมือนยุคก่อน คือจะเก็บชายเสื้อไว้ตรงเอว ตัวเอวของกระโปรงจะอยู่เหนือเอวในระดับใต้หน้าอก ชายเสื้อจะสั้น แขนเสื้อจะสั้นกว่าเดิม ผู้หญิงมักสวมกิโมโนกับฮะกะมะและสวมรองเท้าส้นสูง ใช้สายคาดเอวขนาดเล็กมีโบผูกแบบง่าย ๆ แบบที่นิยมมากที่สุด คือ แบบในช่วงปลายยุคเอโดะที่เรียกกันว่า “ทะอิโกะ มุซุบิ” (Taiko Musubi) ประวัติศาสตร์ของชุดกิโมโนไม่ได้จบลงในยุคเมจิเท่านั้นแต่รูปแบบของกิโมโนและโอบิค่อย ๆ พัฒนาจนเกิดรูปแบบมาตรฐานในปลายยุคเอโดะและยุคเมจิ เมื่อญี่ปุ่นเริ่มหันมาใส่เสื้อผ้าแบบตะวันตกจากอิทธิพลแฟชั่นแบบตะวันตกที่มีมากขึ้นตามลำดับ การใส่กิโมโนในช่วง 20 ปีหลังสงครามจึงเริ่มลดน้อยลง

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สรุปได้ว่า พงศกรมีผลงานที่ใช้ผ้าของชนชาติต่าง ๆ มาเป็นการเชื่อมโยงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของแต่ละชนชาติ ทั้งนี้ชุดกิโมโนที่เป็นเครื่องแต่งกายที่มีความสัมพันธ์กับทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของญี่ปุ่น พงศกรได้นำมาถ่ายทอดในนวนิยายเรื่อง *กลกิโมโน* โดยพงศกรนำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านตัวละคร บทสนทนา การเล่าเรื่อง ฉาก เหตุการณ์ และยังสื่อความหมายหรือรหัสวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านชุดกิโมโนที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การทอผ้ากิโมโน สังคม ประเพณี ลวดลายของผืนผ้ากิโมโน สี สัน ขนชั้นสถานะ เพศ และวัย จึงทำให้ชุดกิโมโนได้รับการอธิบายผ่านรหัสคุณค่าความหมาย และการสืบทอดวัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างน่าสนใจ

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกาย ในวรรณกรรม เรื่อง *กลกิโมโน* ของพงศกร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกวิเคราะห์นวนิยาย ของพงศกร เรื่อง *กลกิโมโน* โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ที่นำเสนอให้เห็นถึงภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่น และนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้กรอบแนวคิดภาพแทนและกรอบแนวคิดสัญลักษณ์

5. แนวคิดที่ใช้ในการศึกษางานวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดภาพแทน (Representation) และแนวคิดสัญลักษณ์ (Sign) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 แนวคิดภาพแทน (Representation) ของ สจ๊วต ฮอลล์ (Stuart Hall) เป็นกระบวนการผลิตสร้างความหมายที่แอบแฝงอยู่ของสรรพสิ่งต่าง ๆ โดยผู้เขียนหรือผู้ประพันธ์งานนั้น ๆ ได้ประกอบสร้างภาพแทนเหล่านั้นขึ้นมา โดยใส่ความหมายลงไปในกระบวนการนำเสนอ นั้น ๆ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559, หน้า 112) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดภาพแทนมาใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏในนวนิยายของพงศกร เรื่อง *กลกิโมโน* เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นลักษณะใด

5.2 แนวคิดสัญลักษณ์ (Sign) ของ โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) เพื่อนำมาอธิบายสัญลักษณ์ (Sign) ที่พงศกรโดยสื่อสารในภาพตัวแทน มีการสื่อสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมของพงศกรว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง

6. ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ เรื่อง *กลกิโมโน* โดยใช้แนวคิดภาพแทน และแนวคิดสัญลักษณ์ เพื่ออธิบายถึงกระบวนการถ่ายทอดของพงศกร ที่ทำให้ผู้อ่านได้เห็นการประกอบสร้างตัวละครที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเรื่องราวของเครื่องแต่งกายอันเป็นวัฒนธรรมของญี่ปุ่น พบการนำเสนอภาพแทนวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายของญี่ปุ่นผ่านชุดกิโมโนในงานวรรณกรรมของพงศกร 4 ประการ ได้แก่ ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านลวดลายผ้ากิโมโน ภาพแทนผ่านสีสันทันของกิโมโนและแบ่งตามเพศสถานะ ภาพแทนผ่านประวัติศาสตร์การทอผ้ากิโมโน และภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านประเพณีการสวมใส่กิโมโน ดังบทวิเคราะห์และตัวอย่าง ต่อไปนี้

6.1 ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่น: ผ่านลวดลายผ้ากิโมโน

ลวดลายบนกิโมโนชุดที่พงศกรนำมาเสนอในเรื่องกลกิโมโน พบ 2 ลวดลาย คือ 1) ลวดลายดอกไม้สีกลีบ (ลักษณะดอกคล้ายดอกพลับพลึง ชาวญี่ปุ่นเรียกว่าดอกไม้ไฟ) และ 2) ลวดลายนกกระเรียน โดยแต่ละลวดลาย มีความหมายแตกต่างกัน คือ ลวดลายดอกไม้สีกลีบ มีการผสมกับลวดลายเลขคณิต ซึ่งเป็นลวดลายเก่าแก่ของวัฒนธรรมญี่ปุ่น ส่วนลวดลายนกกระเรียนเป็นลวดลายที่ปักในกิโมโนของผู้ชาย พงศกรนำประเด็นลวดลายที่สืบทอดมาจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นมาอธิบายในการเล่าเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คืนนี้รินดาราสวมยูกาตะที่ทอจากผ้าฝ้ายย้อมสีเขียวอ่อน
ลวดลายบนผืนผ้าเป็นลายดอกไม้สีกลีบ สลับเป็นรูปทรงเรขาคณิต
ในรูปแบบที่เรียกว่า ฮานาชิซึเมโนะ อันเป็นลวดลายเก่าแก่ของญี่ปุ่น
ที่สืบทอดวิธีการทอต่อกันมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี จนถึงทุกวันนี้
ก็ยังมีคนนิยมนำมาทอกันอยู่
...สวมสบายแล้วยังราคาไม่แพง...ใช้สวมมาหลายปีแล้ว เนื้อผ้า
และสีสันทันทียังคงสดใสเหมือนเมื่อแรกซื้อ

(พงศกร, 2557, หน้า 44)

บทบรรยายเกี่ยวกับลวดลายดังกล่าว อธิบายถึงผ้ายูกาตะซึ่งเป็นการปักลวดลายโบราณตามวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่นำลวดลายมาจากดอกไม้สีกลีบหรือดอกไม้ที่มีลักษณะเหมือนดอกไม้ไฟ พงศกรอธิบายผ่านฉากที่รินดาราสวมยูกาตะหรือชุดลำลองที่ทอจากผ้าฝ้ายย้อมสีเขียวอ่อน ทำจากผ้าฝ้ายมีลวดลายดอกไม้สีกลีบ โดยบอกว่าดอกไม้สีกลีบเป็นลวดลายของชาวญี่ปุ่นที่นิยมใช้มาทอผ้า และเป็นลวดลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ชาวญี่ปุ่นได้สืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน และยังอนุรักษ์ลวดลายดั้งเดิมนี้ไว้อย่างดี แสดงให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นมีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นับเป็นลวดลายดอกไม้แบบโบราณอันเป็นลวดลายที่นิยมปักในชุดยูกาตะหรือชุดลำลองของผู้หญิง

อีกฉากหนึ่ง พงศกรได้บรรยายลวดลายนกกระเรียนบนชุดกิโมโนของผู้ชายที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมญี่ปุ่นตามความเชื่อเกี่ยวกับนกกระเรียนของชาวญี่ปุ่นที่สืบทอดความเชื่อนี้มานาน ดังนี้

...หากสวมกิโมโนสีดำสนิท มีลวดลายนกระเรียนสีขาวปักอยู่บนเสื้อ
และชายแขนที่ขยายกว้าง สีของกิโมโนที่เขาสวมดูเข้มและตัดกันกับกิโมโน
สีขาวของชายผู้ส่งงามคนแรก

(พงศกร, 2557, หน้า 50)

บทบรรยายข้างต้น พงศกรสื่อความหมายการใช้ลวดลายนกระเรียนสีขาว ปักบนชายแขนเสื้อ
โดยนกระเรียนกำลังกางปีกบินอยู่ เป็นลวดลายของชาวญี่ปุ่นที่นิยมปักบนกิโมโนผู้ชายสวมใส่
โดยอธิบายว่า “นกระเรียนเป็นสัญลักษณ์ของการมีสุขภาพดี อายุยืนยาว (พงศกร, 2557, หน้า
297)” แสดงให้เห็นว่า นกระเรียนสื่อความหมายสัญลักษณ์สุขภาพดี อายุยืนยาว เป็นสัญลักษณ์
ที่สำคัญของชาวญี่ปุ่น การนำเสนอภาพแทนลวดลายนกระเรียนบนชุดกิโมโนของบุรุษ เป็นการ
สื่อสัญลักษณ์ที่ยิ่งใหญ่สำหรับผู้ชายชาวญี่ปุ่น ดังอธิบายผ่านแนวคิดสัญลักษณ์ ต่อไปนี้

รูปสัญลักษณ์	นกระเรียน
ความหมายของรูปสัญลักษณ์	นกระเรียน เป็น สัตว์มงคลญี่ปุ่น
ความหมายของสัญลักษณ์	ผู้ชายที่สวมใส่ชุดกิโมโนปักลวดลายนกระเรียน สื่อความหมาย การมีสุขภาพดี อายุยืนยาว

อีกฉากหนึ่ง พงศกรยังได้สร้างให้ตัวละครเอกหญิงรินดารา ได้สังเกตเห็นลวดลายกระเรียน
บนชุดกิโมโนของผู้ชายไว้ ดังนี้

...ตกมาถึงรุ่นของอาคิระ เขาจึงพัฒนากิโมโนสมัยใหม่ขึ้น
อีกส่วนหนึ่ง เป็นกิโมโนพิมพ์ลายโบราณ ทอด้วยฝ้ายปนไหมเนื้อดี
นำเครื่องจักรทันสมัยมาช่วยด้วยในบางกระบวนการภายใต้แบรนด์
มียาคาวะ ซึ่งมีสัญลักษณ์เป็นรูปนกระเรียนสีขาวกำลังกางปีก
เหินบินอยู่บนท้องฟ้า

แต่เนื่องจากความละเอียดอ่อนของลวดลายบนผืนกิโมโน
และสีของเส้นไหมที่ย้อมด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ ทำให้กิโมโนพิมพ์

ลายของมียาคาวะขายดิบขายดี ไม่เพียงพอสอดคล้องความต้องการของ
ผู้บริโภค

(พงศกร, 2557, หน้า 86-87)

บทบรรยายที่ยกมา พงศกรอธิบายลวดลายนกระเรียนผ่านความคิดและการสังเกต
ของรินดราตัวละครเอกหญิง พงศกรได้ประกอบสร้างลวดลายผ่านกระเรียนอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวญี่ปุ่น
ที่สืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน โดยลวดลายนี้เป็นที่ชื่นชอบในสังคมญี่ปุ่นและเป็นลวดลาย
บนกิโมโนเฉพาะผู้ชาย ลวดลายนกระเรียนจึงเป็นสัญลักษณ์สำหรับผู้ชาย โดยเปรียบผู้ชายเสมือน
นกระเรียนที่กางปีกบินอยู่บนฟ้า เป็นการสื่ออำนาจที่ยิ่งใหญ่ของผู้ชายหรือแนวคิดปิตาธิปไตย
ในฉากยังได้บรรยายวิธีการทอผ้าเพื่อตัดชุดกิโมโนที่สืบทอดมาจากสมัยโบราณ ปัจจุบันมีการนำ
เครื่องจักรมาใช้ในการทอแทนการใช้การทอแบบหัตถกรรม และยังคงใช้การพิมพ์ลายแบบโบราณ
ในผืนผ้าและย้อมสีด้วยธรรมชาติ ดังบทบรรยายของอายุมิที่เป็นทายาทของร้านมียาคาวะที่จำหน่าย
ชุดกิโมโนของญี่ปุ่น ที่สนทนากับรินดราว่า “ลูกค้ากิโมโนของมียาคาวะเป็นคนชั้นสูง ด้วยกิโมโน
ฝีมือตระกูลมียาคาวะมีราคาสูงมาก และลูกค้าต้องรอนานนับปี” (พงศกร, 2557, หน้า 86) แสดงให้เห็นว่า
ร้านมียาคาวะเป็นร้านที่สืบทอดวัฒนธรรมการจำหน่ายชุดกิโมโนของญี่ปุ่นแบบแต่เดิม โดยคนที่สวมใส่
กิโมโนของมียาคาวะมักเป็นผู้ที่มีอำนาจ มีฐานะ อยู่ในชนชั้นสูง โดยเฉพาะลวดลายนกระเรียน
ที่มีกรรมวิธีการทอผ้าแบบพิเศษทั้งสีและลวดลายที่สืบทอดจากโบราณไม่ใช่การพิมพ์ลาย
กรรมวิธีดังกล่าวต้องใช้เวลานานและในการจำหน่ายจึงมีราคาสูง ผู้ที่มีฐานะซื้อชุดกิโมโนและสวมใส่
จึงสื่อถึงอำนาจหน้าที่ยิ่งใหญ่หรือผู้มีอำนาจ แม้ว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการปกครอง
แต่ชาวญี่ปุ่นยังคงอนุรักษ์ลวดลายแบบโบราณไว้และอนุรักษ์วิธีการย้อมสีของผ้าด้วยธรรมชาติ
นอกจากนี้ พงศกร ยังอธิบายวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองของรินดราที่เป็นตัวละครผู้หญิงชาวไทย
ที่สังเกตการทอ และการปักลวดลายกิโมโนแบบผู้ชาย โดยอธิบายให้เห็นถึงลวดลายนกระเรียน
ทองคำ เพื่อสื่อถึงวัฒนธรรมญี่ปุ่นเกี่ยวกับการทอผ้ากิโมโน ดังฉากที่อธิบายลวดลายผ้ากิโมโนแบบ
ผู้ชายดังนี้

สีน้ำเงินของผืนผ้านั้นเข้มจนเกือบเป็นสีดำ สีเดียวกับฟากฟ้า
ยามราตรี...ลักษณะของเนื้อผ้าและลวดลายที่ปรากฏให้รู้ว่าเป็นกิโมโน
สำหรับผู้ชาย...รินดาราได้เห็นความแตกต่างของสีเส้นไหมที่มีอ่อนแก่
ต่างกัน เป็นช่วง ๆ บอกให้รู้ว่ากิโมโนผืนนี้ทอขึ้นมาในช่วงเวลาต่างกัน
ลวดลายที่ปักอยู่กลางกิโมโนก็คือนกกระเรียนที่กำลังกางปีกเตรียม
โฉบบินขึ้นสู่ผืนฟ้า...เป็นนกกระเรียนที่ขึ้นเป็นทองคำ ส่องสะท้อนกับ
แสงจันทร์ที่ส่องจับเกิดเป็นประกายระยิบระยับ ราวกับมีใครเอา
ผงทองไปโปรยอยู่บนนั้น...

(พงศกร, 2557, หน้า 292-293)

ฉากที่ยกมา เป็นการนำเสนอความหมายของสีเส้นไหมที่ใช้มาทอผ้ากิโมโน ซึ่งเป็นลวดลาย
บนชุดกิโมโนแบบผู้ชาย ในฉากที่รินดาราสังเกตเห็นผ้าสีน้ำเงินเข้ม ลวดลายบนกิโมโนที่เป็นลาย
นกกระเรียนทองคำ แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างภาพแทนความเป็นชายญี่ปุ่น เปรียบผู้ชาย
เสมือนท้องฟ้า มีอำนาจหน้าที่ยิ่งใหญ่ ประเทศญี่ปุ่นยังมีแนวคิดปิตาธิปไตย เห็นได้จาก
ฉากที่พงศกรสื่อถึงลวดลายบนกิโมโนแบบผู้ชาย ที่ปักนกกระเรียนกำลังกางปีกเตรียมโฉบบินบน
ท้องฟ้า เป็นการนำเสนอภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านลวดลายกิโมโน และเป็นการสื่อความหมาย การมีสุขภาพดี
อายุยืนยาว เป็นลวดลายที่ได้สืบทอดกันมายาวนานและมีการอนุรักษ์มาถึงปัจจุบัน ดังฉากที่
รินดาราได้สังเกต ว่า “เส้นไหมที่ใช้ปักลงไปเป็นลวดลายกระเรียนทองคำนั้น หาใช้ไหมย้อมสีทอง
ธรรมดาไม่ แต่เส้นไหมมีความละเอียด บาง ไส และมีความเหนียว” (พงศกร, 2557, หน้า 294)
ข้อความดังกล่าวสื่อถึงชาวญี่ปุ่นที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสื่อถึงชาวญี่ปุ่นที่ยังอนุรักษ์
การทอผ้าแบบดั้งเดิมไว้ คนสมัยโบราณมีความคิด ภูมิปัญญาในการสื่อการทอผ้า รวมทั้งรู้จักนำวัตถุดิบ
จากธรรมชาติ โดยนำขนนกที่มีสีคล้ายทองคำผสมผสานในการถักทอผ้าไหมตามแบบวัฒนธรรมญี่ปุ่นดั้งเดิม

6.2 ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่น: ผ่านสีเส้นของกิโมโนและแบ่งตามเพศ สถานะ

สีเส้นของชุดกิโมโน ชาวญี่ปุ่นนิยมใช้สีขาว สีน้ำเงินเข้ม สีม่วงอ่อน ฯลฯ โดยแต่ละสี
มีความหมาย และแบ่งกลุ่มสีตามอายุของผู้สวมใส่ รวมทั้งการทอด้วยลวดลาย เช่น สีขาว
สื่อความหมายถึงความบริสุทธิ์ เปรียบเสมือนหิมะ สีน้ำเงินเข้มและลวดลายนกกระเรียนทองคำ
สื่อความหมายถึงความยิ่งใหญ่ มีอำนาจ โดยเฉพาะผู้ชายหากสวมใส่แล้วเปรียบเสมือนท้องฟ้า

ที่มีอำนาจควบคุมพื้นดิน สีม่วงอ่อนสื่อความหมายถึง ผู้หญิงโสด ทั้งนี้ในการเล่าเรื่อง พงศกรอธิบายให้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับสีของกิโมโน ผ่านการสังเกตจากสายตารินดาราตัวละครเอกหญิงสาวชาวไทยที่เสมือนคนนอกประเทศญี่ปุ่นที่มองวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านกิโมโน ดังฉากที่คุณย่าอาอิระสวมใส่กิโมโนสีขาวมาเยี่ยมมิกิ ในบทบรรยายที่ว่า

กิโมโนที่เธอสวมมีสีขาวสะอาดราวหิมะ เข้ากันดีกับผมขาวที่เกล้า
เป็นมวยอยู่ที่ท้ายทอย แม้จะเป็นผู้สูงวัย หากหญิงผู้นี้ยังคงท่วงทีความ
สง่างามดุจนางพญา ดวงหน้าของเธอขาวซีด ริมฝีปากแต่มีสีแดงสด
ไม่ต้องบอกรินดารา ก็ได้ว่ายามสาว เธอผู้นี้จะสวยงามมากเพียงใด

(พงศกร, 2557, หน้า 69)

บทบรรยายข้างต้น พงศกรอธิบายความงดงามของผ้ากิโมโนที่ใช้ผ้าไหมสีขาวตัดเย็บชุดกิโมโนผ่านการสนทนาของตัวละครอายุมิกับตัวละครมิกิ อายุมิสวมใส่ชุดกิโมโนสีขาว แสดงให้เห็นวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่สื่อออกมาว่า กิโมโนสีขาวผู้สวมใส่มากเป็นผู้หญิงสูงวัย ดังที่ฉากบรรยายถึงหญิงสูงวัยที่สวมใส่ชุดกิโมโนสีขาว ทำให้เห็นความสวยงามของผู้หญิงสูงวัยและความงดงามของชุดกิโมโนสีขาวที่ทำให้ผู้สวมใส่ภูมิฐานและน่าเกรงขาม แสดงให้เห็นว่าสีขาวชุดกิโมโนเป็นชุดที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิงที่สูงอายุ ดังข้อความที่ว่า “ท่าทางเช่นนั้นทำให้สตรีสูงวัยในชุดกิโมโนลายดอกเบญจมาศต้องละลายตาจากการทอผ้า” (พงศกร, 2557, หน้า 195) ชุดกิโมโนของผู้หญิงสูงวัยมักปกคลุมลายดอกเบญจมาศ ดอกเบญจมาศเป็นดอกไม้ที่มีความงดงาม มีกลิ่นหอม เป็นสัญลักษณ์การมีอายุยืนยาว เนื่องจากลักษณะของดอกเบญจมาศเป็นวงกลม เปรียบเสมือนพระอาทิตย์ ลวดลายของดอกเบญจมาศจึงถือเป็นลวดลายชั้นสูงเมื่อเทียบกับลวดลายดอกไม้อื่น ๆ (กิโมโนแต่ละลายมีความหมายพิเศษ แอบแฝง, 2561) เป็นการนำเสนอภาพแทนลวดลายดอกเบญจมาศบนชุดกิโมโนของผู้หญิงสูงวัย สื่อสัญลักษณ์ถึงความเป็นผู้หญิงผู้ยิ่งใหญ่ การเป็นมารดา การเป็นผู้ให้กำเนิด ดังวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ดังนี้

รูปสัญลักษณ์	ดอกเบญจมาศ
ความหมายของรูปสัญลักษณ์	ความงดงาม มีกลิ่นหอม วงกลมเปรียบเสมือนพระอาทิตย์
ความหมายของสัญลักษณ์	เพื่อใช้ในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ผู้หญิงนำเกรงขาม การมีอายุยืนยาว การเป็นผู้ให้กำเนิด (มาตา/มารดา)

นวนิยายเรื่อง กลกิโมโน พงศกรยังนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นผ่านสีสันของกิโมโนแบบผู้ชายและลวดลายบนกิโมโนแบบผู้ชาย ผ่านการสังเกตตัวละครหญิงรินดารา ดังนี้

กิโมโนที่อยู่ตรงหน้าเป็นกิโมโนของผู้ชายที่ทอด้วยไหมสีน้ำเงินเข้ม
สีดั่งท้องฟ้ายามราตรีกาล...ลวดลายที่ปักอยู่กลางผืนกิโมโนเป็นรูป
นกกระเรียนทองคำที่กางปีกเตรียมเหินบิน หากทว่าปีกข้างหนึ่งนั้นยังปัก
ไม่สมบูรณ์...

(พงศกร, 2557, หน้า 194)

บทบรรยายที่ยกมา พงศกรได้นำเสนอกิโมโนแบบผู้ชายที่เป็นลวดลายนกกระเรียนสีน้ำเงินเข้มเหมือนท้องฟ้ายามราตรี แสดงให้เห็นว่าการใช้สีน้ำเงินเข้มในการทอด้วยไหมเป็นสัญลักษณ์ของผู้ชาย และเปรียบเทียบผู้ชายเหมือนท้องฟ้ายามราตรีที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ในฉากได้อธิบายลวดลายบนกิโมโนของผู้ชายมีลวดลายนกกระเรียนทองคำ เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสีทองของนกกระเรียนเป็นลวดลายกิโมโนสำหรับผู้ชาย อันเห็นได้ว่าในสังคมญี่ปุ่นมองชายเป็นใหญ่ ผู้ชายเป็นผู้นำในครอบครัว มีอำนาจที่ยิ่งใหญ่ อีกฉากหนึ่งพงศกรยังได้นำเสนอสีสันกิโมโนผ่านลวดลายผ้าแบบผู้หญิงสามสี ดังที่มีตัวละครหญิงรินดาราตัวละครไทยว่า

“อ๊ย” สวยจังค่ะ ทอด้วยไหมใช้ไหมคะ”... มีลวดลายออกสีม่วงเข้มปัก
กระจายอยู่ทั่วทั้งตัว หล่อนจ้องมองยูกาตะสีม่วงอ่อน เหมือนกับลิลลี่
ดอกวิสทีเรียด้วยความดีใจ...

“หนอนไหมที่เลี้ยงในหุบเขาลึกๆ ให้เส้นใยที่เหนียวนุ่ม สวมสบาย”
คุณย่าเล่า...

(พงศกร, 2557, หน้า 99)

จากการสนทนาระหว่างรินดารากับมิกิ ในฉากนี้พงศกรต้องการอธิบายเกี่ยวกับชุดกิโมโนของผู้หญิงที่นำวลิตายของดอกวิสทีเรียสีม่วงมาปักบนชุดกิโมโนแบบผู้หญิง รวมทั้งมักใช้หนอนไหมมาทอเป็นผ้าเพื่อสวมใส่ให้สบาย ลวลิตายดอกวิสทีเรียสีม่วงจึงเป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงโสด เปรียบเทียบผู้หญิงโสดเสมือนดอกวิสทีเรียที่บ้านสดใส สีม่วงยังทรงพลังในความเข้มแข็ง พงศกรประกอบสร้างภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านลวลิตายกิโมโนผู้หญิง “ดอกวิสทีเรียสื่อความหมายแฝงว่าวิสทีเรียเป็นพืชที่มีลักษณะเด่นด้านความสามารถในการขยายพันธุ์ ลายดอกวิสทีเรียสื่อสัญญาณถึงอายุยืนยาวและมีลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง” (กิโมโนแต่ละลายมีความหมายพิเศษเฉพาะแอบแฝง, 2561) ด้วยเหตุนี้ จึงนิยามปักลวลิตายบนกิโมโนบนชุดของผู้หญิงโสดหรือบนชุดกิโมโนผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ในฉากดังกล่าวมิกิยังอธิบายให้รินดาราฟังเกี่ยวกับกิโมโน Furisode อ่านว่า “ฟู-ริ-โอะ-เดะ” (Furisode) หมายถึงกิโมโนที่มีแขนยาว (“ฟูริ” แปลว่า “แกว่ง, ไกว” และ “โอะเดะ” แปลว่า “แขนเสื้อ”) สีม่วงอ่อนเหมือนกลีบดอกวิสทีเรีย ดังข้อความว่า

กิโมโน Furisode สีม่วงอ่อนเหมือนกลีบดอกวิสทีเรียตัวนี้...
ผู้สูงวัยบอกกับหญิงสาวชาวไทยว่า “สีสวย เหมาะกับเธอมาก ฮิคาริจัง”...
ลวลิตายของ Furisode ก็จะมีเต็มทั้งตัว...เห็นไหม...”
ผู้สูงวัยไล่มือไปบนลวลิตายดอกวิสทีเรียและผีเสื้อยับปักโบยบินที่ปัก
อยู่บนกิโมโนสีม่วงอ่อนผืนนั้น...
ผีเสื้อที่นิยามปักบนกิโมโนมีที่มาจากนิทานพื้นบ้าน เรื่องหญิงสาว
ผู้หนึ่งยึดมั่นในความรัก เมื่อชายคนรักของนางตายไป หญิงสาวผู้นั้นก็ตายตาม
และวิญญาณของเธอก็กลายเป็นผีเสื้อ โบยบินตามหาคนรักบนสวรรค์...
(พงศกร, 2557, หน้า 267)

บทสนทนาระหว่างรินดารากับมิกิข้างต้น เป็นฉากที่ตัวละครหญิงสาวชาวไทยได้สวมใส่ชุดกิโมโนสีม่วงอ่อนลวลิตายดอกวิสทีเรีย บทบรรยายมิกิอธิบายให้รินดาราฟังว่า “แขนเสื้อของกิโมโน Furisode จะกว้างกว่ากิโมโนปกติ ชายแขนเสื้อจะยาวและสงวนไว้สำหรับหญิงสาวที่ยังเป็นโสดเท่านั้น” “ถ้าเป็นหญิงที่มีครอบครัวแล้ว จะต้องเป็นเปลี่ยนมาเป็นกิโมโนที่ชายของแขนเสื้อสั้นกว่าหรือที่เรียกกันว่า Tomesode และลวลิตายของกิโมโนจะอยู่เลยเอว

ลงไป” (พงศกร, 2557, หน้า 267) แสดงให้เห็นว่ากิโมโนสำหรับผู้หญิงสอดกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว มีความแตกต่างกันที่ชายแขนเสื้อ ชายแขนเสื้อยาวเป็นแบบสำหรับผู้หญิงโสด ส่วนชายแขนเสื้อสั้นสำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เป็นการสื่อภาพแทนวัฒนธรรมของญี่ปุ่นผ่านสีสันของกิโมโนและการแบ่งตามเพศสถานะ ในฉากยังอธิบายลวดลายบนกิโมโนที่ใช้ลวดลายดอกวิสทีเรียและผีเสื้อขยับปีก โดยบิน มีความหมายแฝงว่า ดอกวิสทีเรียเป็นพืชที่มีลักษณะเด่นด้านความสามารถในการขยายพันธุ์ ลวดลายดอกวิสทีเรียจึงสื่อสัญลักษณ์ถึงอายุยืนยาวและมีลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง รวมทั้งเป็นสีที่ชาวญี่ปุ่นชื่นชอบ ลวดลายผีเสื้อสื่อถึงสัญญาของความงดงามของผู้หญิง (กิโมโนแต่ละลายมีความหมายสุภาพพิเศษแอบแฝง, 2561) การนำเสนอภาพแทนลวดลายผีเสื้อบนกิโมโน สื่อสัญญาความงดงามของผู้หญิง ดังวิเคราะห์เชิงสัญญา ดังนี้

รูปสัญญะ	ผีเสื้อ
ความหมายของรูปสัญญะ	ความบริสุทธิ์ ความงดงาม
ความหมายของสัญญะ	รักแท้ระหว่างชายกับหญิง

6.3 ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่น : ผ่านประวัติศาสตร์การทอผ้ากิโมโน

นวนิยาย เรื่อง กลกิโมโน พงศกรนำเสนอการทอผ้าชุดกิโมโนมายาวนาน โดยประกอบสร้างโดยครอบครัวตระกูลมียาคาวะที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น บทบรรยายนำเสนอถึงการทอผ้าและประวัติตระกูลทอผ้ากิโมโน ผ่านตัวละครหญิงสาวชาวไทยรัตนรา ดังตัวอย่าง

...ตระกูลใหญ่ในญี่ปุ่นล้วนให้ความสำคัญกับบุตรชายคนโตของบ้าน
หากมียาคาวะกลับให้ความสำคัญกับบุตรสาวคนแรกของตระกูล
อาจจะเป็นเพราะมียาคาวะคือตระกูลทอผ้ากิโมโนที่มีชื่อเสียงที่สุด
ในประเทศก็ได้ ทายาทสตรีจึงมีความสำคัญ ด้วยจะเป็นผู้ที่สืบทอดกรรมวิธี
ทอผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นความลับของตระกูล
(พงศกร, 2557, หน้า 87)

บทบรรยายที่ยกมา เป็นภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับชายเป็นใหญ่ เห็นได้จากการสืบทอดตระกูลต้องเป็นลูกชายคนโตในบ้าน แสดงให้เห็นว่าในสังคมญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับปิตาธิปไตย ในสังคมตะวันออกผู้ชายถือเป็นผู้นำครอบครัว ผู้ชายมีอำนาจมากกว่า

ผู้หญิง ในฉากจึงบรรยายถึงตระกูลมียาควะที่เป็นตระกูลทอผ้ากิโมโนตามวัฒนธรรมญี่ปุ่น การสืบตระกูลต้องเป็นผู้หญิง แสดงให้เห็นว่าในสังคมญี่ปุ่นมีความเปลี่ยนแปลงด้วยการให้ความสำคัญกับผู้หญิง เนื่องจากการทอผ้ากิโมโนเป็นงานสำหรับผู้หญิงและเป็นเอกลักษณ์ของตระกูลมียาควะ

นวนิยาย เรื่อง *กลกิโมโน* พงศกรยังได้นำเสนอประวัติการทอผ้าของตระกูลมียาควะที่เป็นตระกูลเก่าแก่สืบทอดการทอผ้าแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น ดังบทบรรยายที่ว่า

ตระกูลของเขาสืบทอดการทอกิโมโนมานานหลายร้อยปี กิโมโนของมียาควะทอด้วยมือทุกผืน ถือเป็นหนึ่งในผ้ากิโมโนที่ดีที่สุดของญี่ปุ่น ฉลองพระองค์กิโมโนของสมเด็จพระจักรพรรดิและจักรพรรดินีทรงใช้หลายชุดเป็นกิโมโนของมียาควะ รวมถึงนายกรัฐมนตรีและภริยา รวมถึงกลุ่มบุคคลชั้นนำอีกมากมายที่นิยมใช้กิโมโนซึ่งทอจากมียาควะ...

ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความละเอียด ลวดลายและสีสันที่งดงาม รวมถึงคุณภาพของเส้นไหมที่สวมใส่สบาย และดูแลรักษาไม่ยากเท่ากิโมโนอื่น ๆ...

(พงศกร, 2557, หน้า 150)

ฉากที่ยกมา บรรยายถึงตระกูลมียาควะที่สืบทอดการทอผ้ากิโมโนมายาวนาน เป็นการทอผ้าทอด้วยมือทุกผืน และเป็นกิโมโนที่ดีที่สุดของญี่ปุ่น พงศกรนำเสนอให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าแบบดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบันผ่านตระกูลที่มีชื่อเสียงในสังคมญี่ปุ่น กิโมโนสำหรับสมเด็จพระจักรพรรดิ จักรพรรดินี ผู้มีอำนาจในชนชั้นผู้นำ ได้สั่งกิโมโนจากตระกูลมียาควะ ดังฉากที่อายุมิบรรยาย แสดงให้เห็นว่าชุดกิโมโนเป็นชุดเครื่องแต่งกายในวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ผ่านการประกอบสร้างความเป็นญี่ปุ่นผ่านบุคคลในชนชั้นสูงตั้งแต่สมเด็จพระจักรพรรดิ จักรพรรดินี และชนชั้นผู้นำ กล่าวได้ว่า กิโมโนเป็นภาพแทนอำนาจสื่อถึงความยิ่งใหญ่ของผู้ที่สวมใส่ในการเผยแพร่วัฒนธรรม กิโมโนมีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีอัตลักษณ์เฉพาะ การบรรยายลวดลายและสีสัน รวมทั้งการเล่าถึงกรรมวิธีการทอผ้าที่ใช้ตัดเย็บกิโมโนด้วยเส้นไหม เพราะเส้นไหมมีคุณสมบัติที่สวมใส่สบาย เมื่อนำมาตัดเย็บกิโมโนจะทำให้ผู้สวมใส่สบายมากขึ้น ดังข้อความที่ว่า “เธอก็นำเส้นขนเบาบางของนกกระเรียนน้อยไปปั่นจนเกิดเป็นเส้นไหม และนำมาปักลงบนกิโมโน

โฮชิ (พงศกร, 2557, หน้า 493)” ฉากที่มีก๊วนขนนกระเรียนที่ปั่นเป็นเส้นไหมมาปักกลดลาย
นกระเรียนทองคำ เป็นกรรมวิธีการทอด้วยเส้นไหมอย่างละเอียดบนผ้ากิโมโนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ
ชาวญี่ปุ่นนับเป็นความละเอียดทางวัฒนธรรมญี่ปุ่น ที่มีความลุ่มลึกกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ในนวนิยายเรื่อง
กลกิโมโน พงศกร ยังได้นำเสนอวิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิม ดังตัวอย่าง

...กิโมโนหลายชุดมีอายุเกือบสองร้อยปี เส้นไหมที่คัดสรรมาเป็นอย่างดีทำให้
สภาพของกิโมโนมีอายุคาวะยังคงมีสีสันสวยงามและคงทน ลวดลายที่ปักบนผืนผ้า
เป็นลวดลายโบราณอันละเอียดพิบ มีเฉพาะมีอายุคาวะเท่านั้นที่จะสามารถทอ
ได้...

ลวดลายบนกิโมโนแต่ละชุดต่อเนื่องกันกลายเป็นภาพจิตรกรรมใหญ่
แสดงให้เห็นถึงภาพนรกและสวรรค์ อันเป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดมาจาก
ตำนานความเชื่อเก่าแก่ของคนญี่ปุ่น

(พงศกร, 2557, หน้า 197)

บทบรรยายที่ยกมา กล่าวได้ว่าประเทศญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมการทอผ้าและสวมใส่
ชุดกิโมโนมาช้านาน ดังฉากบรรยายถึงการคัดเลือกเส้นไหมแบบที่มีคุณภาพมาทอผ้า ทำให้สีสัน ลวดลายบนผ้า
กิโมโนสวยงามอย่างมีคุณภาพ ลวดลายมีความต่อเนื่องกันเป็นภาพ ซึ่งภาพเหล่านั้นนำมาจาก
ตำนานเรื่องเล่าของญี่ปุ่น อันแสดงให้เห็นว่า วิธีการทอผ้ากิโมโนนั้น มีความละเอียดตั้งแต่การ
คัดเลือกเส้นไหม สีสัน ลวดลายและรวมไปถึงการใส่ใจในการปักภาพบนกิโมโนและเป็นอัตลักษณ์
นับเป็นวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่น ที่มีความละเอียดแตกต่างจากชาติอื่น ๆ ในฉากจินตนาการสังเกตว่า
“เทคนิคการทอผ้าของมีอายุคาวะมีหลายวิธี หนึ่งในนั้น คือ เทคนิคที่เรียกว่า คารามิโอรื
(karamiori) เป็นกรรมวิธีการทอแบบโบราณ สอดไหมไขว้สลับกันไปมา ผ้าที่ทอด้วยวิธีนี้จะโปร่ง
และเบา สวมใส่สบาย ไม่ร้อน ด้วยมีช่องทางระบายอากาศได้ดี (พงศกร, 2557, หน้า 86)” ข้อความนี้
สื่อให้เห็นว่าวิธีการทอผ้าของชาวญี่ปุ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยใช้วิธีแบบโบราณที่สอดไหมสลับไปมา
ทำให้ผ้าไหมสวมใส่สบาย ระบายความร้อนได้ดี อันเป็นกรรมวิธีการทอผ้าของชาวญี่ปุ่นที่มีความ
ละเอียดตามแบบฉบับสมัยโบราณที่มาจากภูมิปัญญาด้านการทอผ้า อันเป็นวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่สืบทอด
มาถึงปัจจุบัน และยังอนุรักษ์ไว้ได้เป็นอย่างดี

6.4 ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่น : ผ่านประเพณีการสวมใส่กิโมโน

นวนิยายเรื่อง *กลกิโมโน* ได้นำเสนอประเพณีวัฒนธรรมแต่งงานผ่านตัวละครเอกหญิงสาวชาวไทย ดังตัวอย่าง

“ดาราสวยเนอะ คนเป็นเจ้าสาวมักจะสวยที่สุดในวันแต่งงานเสมอ”
นิตหน้อยเปลี่ยนเรื่อง ดวงตาจ้องมองหญิงสาวชาวไทยที่สวมกิโมโนสีขาว
บริสุทธิ์ด้วยความภาคภูมิใจ...

“เสร็จแล้วค่ะท่านชาย” รินดาราสวมคาเกซึตะ ตามด้วยอุชิกาเกะ
เสื้อคลุมตัวออกที่มีชายยาวของเจ้าสาว...

(พงศกร, 2557, หน้า 486-490)

บทสนทนาที่ยกมา พงศกรประกอบสร้างเรื่องราวโดยอธิบายผ่านวัฒนธรรมญี่ปุ่นเกี่ยวกับกิโมโนที่ใช้สำหรับงานแต่งงานผ่านตัวละครหญิงสาวชาวไทย อันเป็นงานมงคลของชาวญี่ปุ่นที่นิยมจัดพิธีแต่งงานขึ้น เพื่อให้เจ้าสาวสวมใส่ชุดกิโมโนในงานแต่งด้วยความสวยงาม กิโมโนที่เจ้าสาวสวมใส่เป็นกิโมโนปักมุกชุดใหญ่สีขาว พงศกรเลือกนำเสนอให้เห็นถึงวัฒนธรรมญี่ปุ่น โดยประกอบสร้างภาพแทนวัฒนธรรมประเพณีงานแต่งงานของญี่ปุ่นผ่านการสวมใส่ชุดกิโมโนผู้หญิง เป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์ สวยงามอันเป็นตัวแทนของเจ้าสาว การสวมใส่กิโมโนในงานแต่งงานมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมญี่ปุ่น อันเป็นรับการสืบทอดการสวมใส่สืบต่อมาถึงปัจจุบัน และเป็นประกอบสร้างภาพแทนวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะอย่างงดงามให้กับคนในสังคมได้ตระหนัก

นวนิยายเรื่อง *กลกิโมโน* พงศกรยังได้นำเสนอถึงเจ้าบ่าวได้สวมใส่ชุดใหญ่ในวันแต่งงาน ดังตัวอย่าง

ดวงหน้าคร่ำครมของเขาเต็มไปด้วยความสุข มีรอยยิ้มอยู่ใน
ดวงหน้าขาวสะอาด สองข้างแก้มมีเคราสีเขียวอ่อนจาง ร่องสูงใหญ่
ของเขาหยดตรงส่งงามอยู่ในชุด “มนทลิกิฮาโอริฮากามะ” ชุดใหญ่สำหรับผู้
ชายญี่ปุ่นในวันแต่งงาน ด้านหลังของเสื้อคลุมสีเข้มปกคลุมประจำ
ตระกูลมียาคาวะมือของชายหนุ่มถือพัดเช่นกัน หากพัดของเจ้าบ่าว

เรียกว่า พัดฮากูเซนลีชาวอันมีความหมายว่า “ขอให้มีความสุขตลอดไป”

(พงศกร, 2557, หน้า 491-492)

ตัวบทบรรยายที่ยกมา พงศกรยกประเด็นประเพณีงานแต่งงาน อันเป็นงานมงคลของชาวญี่ปุ่นในฉาก ตัวละครอาคิระสวมใส่ชุดมณฑลพิธีฮาโอริฮากามะ เป็นชุดทางการสำหรับผู้ชายฮาโอริและฮากามะจะใส่คู่กันที่เข้าร่วมงานพิธีการ ชุดฮาโอริและฮากามะที่มีตราประจำตระกูลอยู่ตรงอกซ้ายขวาของฮาโอริเป็นชุดทางการที่สุดของญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นมักใช้ใส่กันตามงานทางการต่าง ๆ เช่น เจ้าบ่าวสวมใส่ในพิธีแต่งงาน และพิธีสำเร็จการศึกษา ส่วนชุดที่ไม่มีตราประจำตระกูลมักใช้ในงานสังสรรค์หรืองานแต่งงานของเพื่อนฝูง อันแสดงให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับงานมงคล เป็นการประกอบสร้างภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่มีความสัมพันธ์กับการสวมใส่ชุดกิโมโน บ่งบอกความหมาย ความสำคัญของชุดกิโมโนอธิบายความหมายวัฒนธรรมญี่ปุ่นเกี่ยวกับชุดในพิธีการที่สื่อถึงการประกอบสร้างความน่าเชื่อถือผ่านชุดแต่งกาย ในฉากตัวละครอาคิระถือพัดฮากูเซนลีชาวในพิธีงานแต่งงาน พัดสื่อความหมายแฝงว่า ขอให้มีความสุขตลอดไป เป็นการประกอบสร้างภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่สืบทอดผ่านอัตลักษณ์วัฒนธรรมญี่ปุ่นที่มีบทบาทถึงปัจจุบัน

สรุปและอภิปรายผล

ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นวิเคราะห์ผ่านมุมมองเครื่องแต่งกาย ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *กลกิโมโน* ของ พงศกร สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล ได้ดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง *กลกิโมโน* พงศกรนำเสนอภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกาย 4 ประการ ได้แก่ 1) ภาพแทนลวดลายกิโมโน โดยนำเสนอผ่านการอธิบายลวดลายของกิโมโน มีความสัมพันธ์กับระบบชนชั้น และอำนาจของการปกครอง และตามระบอบปีตาธิปไตยที่ชายเป็นใหญ่ 2) ภาพแทนสีสันทองกิโมโน นำเสนอการกำหนดสีสันทองกิโมโน แบ่งตามสี เพศ และสถานะของบุคคล โดยแต่ละสีมีความหมายต่างกัน เช่น สีน้ำเงินเข้มลวดลายนกกะเรียน สื่อสัญลักษณ์สำหรับผู้ชาย สีขาวลวดลายดอกเบญจมาศสื่อสัญลักษณ์ผู้หญิงสูงวัย สีม่วงอ่อนลวดลายดอกวิสทีเรียส และลวดลายผีเสื้อสื่อถึงผู้หญิงโสดและผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว กิโมโนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมญี่ปุ่น ที่ปรากฏในนวนิยายตามแนวคิดของ สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) เป็นกระบวนการผลิตสร้างความหมายที่แฝงอยู่

ของสรรพสิ่งต่าง ๆ โดยผู้เขียนหรือผู้ประพันธ์งานนั้น ๆ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559, หน้า 112) และอธิบายตามแนวคิดสัญญาณ (Sign) ของโรแลนด์ บาร์ตส์ 3) ภาพแทนประวัติศาสตร์การทอผ้ากิโมโน นำเสนอแนวคิดอัตลักษณ์ของชาติผ่านการทอผ้าเพื่อตัดเย็บกิโมโนที่มีอิทธิพลต่อการสืบทอด อัตลักษณ์วัฒนธรรม และเป็นวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่นที่มีความประณีตตามลักษณะของชาติพันธุ์ 4) ภาพแทนประเพณีวัฒนธรรมญี่ปุ่น นำเสนอการสวมใส่ชุดกิโมโนในโอกาสสำคัญและสืบทอด เป็นประเพณีวัฒนธรรมมาถึงปัจจุบัน กิโมโนจึงเป็นเครื่องแต่งกายที่มีความหมายและมีคุณค่าในการ สื่อสารด้านวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เป็นอัตลักษณ์ และปัจจุบันกิโมโนจึงเป็นสัญลักษณ์ชุดประจำชาติ ของญี่ปุ่นที่สังคมโลกรับรู้ในการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมผ่านเครื่องแต่งกาย

8. ข้อเสนอแนะ

บทความนี้ เป็นการวิเคราะห์ภาพแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกายเท่านั้น ควรศึกษาอัตลักษณ์ศิลปะวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมหรือสื่อศิลปะอื่น ๆ เพื่ออธิบาย อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่แตกต่างจากชาติอื่น เพื่อเข้าใจความหมายและความงดงาม ของวัฒนธรรมญี่ปุ่นจากการวิเคราะห์ตัวบท

เอกสารอ้างอิง

- กิโมโนแต่ละลายมีความหมายสุดพิเศษแอบแฝง (2561). สืบค้นจาก: <https://www.th-kyotooike.yumeyakata.com/post/2018/05/13/ท-จร-งแล-ว-ลายของก-โมโนน-นม-ความหมาย คำอธ-ชฐานท-แอบแฝงอย. 13 พฤษภาคม 2561>
- กิ่งผกา อังกาบ. (2562). มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าใน นวนิยายชุด “ผ้า” ของพงศกร วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 14(1) 81-116.
- ณัฐฐา ศรีแสง. (2563). การศึกษาเปรียบเทียบเครื่องแต่งกายของสตรีชาวญี่ปุ่นผ่านอุคิโยเอะในสมัยเอโดะจนถึงสมัยเมจิ (ตั้งแต่ ค.ศ. 1603-ค.ศ.1912). สารนิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปัทสวลัญช์ นพวงศ์ ณ อยุธยา และสุภาลักษณ์ อินทร์ตา. (2565). เล่ห์ลุนตยา: กลวิธีการประพันธ์และบทบาทการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในวัฒนธรรมพม่า. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. 16(3), 176-184.
- พงศกร จินดาวัฒน์. (2557). กลกิโมโน กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรู๊ป พับลิชชิง จำกัด.
- ยุพา คลังสุวรรณ. (2547). ญี่ปุ่นสร้างชาติด้วยความจงรักภักดี ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของสังคมญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- _____. (2545). การแต่งกายของคนญี่ปุ่น: จากยุคหินใหม่จนถึงสมัยเมจิ. วารสารญี่ปุ่นศึกษารวมศาสตร์. 21(2), 31-52.
- วันชนะ ทองคำเภา. (2554). ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). อ่านเมือง เรื่องคนกรุง วรรณกรรม วิถีความสัมพันธ์ และภาพแทนของพื้นที่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หวง หยวนหยวน และธนพร หมูคำ. (2564). ภาพแทนวัฒนธรรมจีนผ่านเครื่องแต่งกายที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง “กิเพ้า” ของ พงศกร วารสารรวมคำแห่ง ฉบับมนุษยศาสตร์. 40(2), 1-20.
- เอกราช พรปรีดา. (2558). เกอิชา ดอกไม้ในโลกของต้นหลิว. กรุงเทพฯ: กอแก้ว.